

Juryrapport Karel van Manderprijs 2020

Sinds 1958 reikt de Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici (VNK) jaarlijks de Karel van Manderprijs uit voor een waardevolle wetenschappelijke publicatie die op een overtuigende wijze nieuw licht werpt op een deel van de kunstgeschiedenis. De jurering voor deze prijs vindt sinds deze editie plaats op basis van een vooraf opgestelde longlist van publicaties, die binnen een vastgesteld inhoudelijk tijdvak in de afgelopen vijf jaar zijn verschenen. Deze longlist is in de plaats gekomen van de uitgebreide bibliografie die voorheen altijd werd opgesteld. De Karel van Manderprijs 2020 richt zich op publicaties op het terrein van *Beeldende Kunst en Kunstnijverheid 1850-heden*, verschenen in de periode 2015-2019. De longlist van publicaties (ca. 250 titels) is dit jaar met veel zorg samengesteld door Eva de Bruijne.

De jury van de Karel van Manderprijs kent een jaarlijks wisselende samenstelling. Dit jaar bestond de jury uit Prof. dr. Eva-Maria Troelenberg (hoogleraar moderne en hedendaagse kunstgeschiedenis, Universiteit Utrecht), Prof. dr. Andreas Blühm (directeur Groninger Museum en bijzonder hoogleraar kunstgeschiedenis, musea en maatschappij, Rijksuniversiteit Groningen), Drs. Ton Geerts (senior conservator moderne en hedendaagse kunst, RKD Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis, Den Haag) en Jan de Bruijn MA (conservator moderne toegepaste kunst en vormgeving, Kunstmuseum Den Haag). Voorzitter en secretaris van de jury waren Dr. Annette de Vries (tevens voorzitter VNK) en Esther van der Hoorn MA (bestuurslid VNK).

In het algemeen merkt de jury op dat het onderzoeksveld *Beeldende Kunst en Kunstnijverheid 1850-heden* een zeer divers palet aan kunsthistorische publicaties laat zien: over een keur aan onderwerpen, met uiteenlopende invalshoeken en onderzoeksmethoden, door ervaren en jonge onderzoekers en in wisselende mate oorspronkelijk of vernieuwend. Net als voorgangers signaleert de jury dat er steeds vaker publicaties van meer dan een auteur verschijnen die eigenlijk een nominatie waard zijn. Deze tendens tot joint-venture in het kunsthistorisch onderzoek is niet alleen onvermijdelijk, maar ook zeer vruchtbaar. Reden voor de jury om ook dit jaar een toonbeeld van coproductie te nomineren. Tegenwoordig is individueel onderzoek vooral voorbehouden aan promovendi en ook dat zie je terug in de nominaties, waaronder zich maar liefst 5 proefschriften bevinden.

Bij de uiteindelijke selectie van de nominaties heeft de jury het criterium 'wetenschappelijk belang voor het kunsthistorische vakgebied' zwaar laten wegen. Daarnaast speelden de criteria vernieuwing, originaliteit en leesbaarheid een rol. De nominaties tonen de rijkdom en interdisciplinariteit die het lang klassiek wetenschappelijke onderzoeksveld de afgelopen jaren

ten deel is gevallen. Uiteindelijk besloot de jury de volgende zeven publicaties te nomineren voor de Karel van Mander Prijs 2020 (in alfabetische volgorde):

- Burkom, Frans van. *Erich Wichman: ironische kunst, tragisch leven*. Zwolle: Waanders, 2018.
- Dijk, Maite van. "Foreign artists versus French critics: Exhibition strategies and critical reception at the Salon des Indépendants in Paris (1884-1914)." Amsterdam, 2017. Proefschrift Universiteit van Amsterdam.
- Ferdinand, Simon. "I Map Therefore I Am Modern: Cartography and Global Modernity in the Visual Arts." Amsterdam, 2017. Proefschrift Universiteit van Amsterdam.
- Kisters, Sandra. *The lure of the biographical: on the (self-)representation of modern artists*. Amsterdam: Valiz, 2017. Herziene editie proefschrift Vrije Universiteit.
- Ozorio de Almeida Meroz, Joana. "Transnational Material Politics. Constructions of Dutch design 1970-2012." Amsterdam, 2018. Proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam.
- Ruiter, Peter de, en Jonneke Jobse (red.). *Kunstkritiek in Nederland 1885-2015*. Rotterdam: nai010, 2014-2017, 11 delen.
- Shobeiri, Ali. "Place: Towards a Geophilosophy of Photography." Leiden, 2018. Proefschrift Universiteit Leiden.

Frans van Burkom

Eric Wichman: ironische kunst, tragisch leven is de langverwachte en laatste publicatie in een reeks monografieën over Nederlandse schilders, beeldhouwers en vormgevers. Een reeks die in 1986 van start ging bij SDU-uitgeverij/Openbaar Kunstbezit en ruim 33 jaar later met dit huzarenstukje werd afgesloten. Ruim veertig jaar heeft Van Burkom zich met de kleurrijke, merkwaardige figuur Wichman beziggehouden. Ieder aanknopingspunt is door de auteur met beide handen aangegrepen om het korte maar wonderlijke leven van de kunstenaar zo secuur mogelijk te documenteren. Minutieus en invoelend, zich bijna vereenzelvigend met de kunstenaar en met een onwaarschijnlijke taalbeheersing, legt hij niet alleen Wichmans capriolen vast, maar weet hij ook zijn soms onbegrijpelijke oeuvre treffend te beschrijven én te duiden. Van Burkom heeft een overtuigende, klassieke monografie afgeleverd die je steeds weer ter hand neemt, niet in de laatste plaats vanwege de uitvoerige, doch niet geheel volledige, oevrecatalogus.

Maite van Dijk

Maite van Dijks proefschrift *Foreign Artists versus French Critics: Exhibition Strategies and Critical Reception at the Salon des Indépendants in Paris (1884-1914)* is een uitstekend voorbeeld van een mooi onderbouwd onderzoek op basis van originele bronnen. Goed geschreven bovendien. Van Dijk legt gedetailleerd uit hoe assimilatie en niet-assimilatie ten opzichte van actuele ontwikkelingen en machtsverhoudingen in de kunst in zijn werk ging. Ze maakt daarbij onderscheid tussen drie strategieën: aanpassing & emulatie (Dario de Regoyos), vervreemding & provocatie (Munch) en acculturatie (Van Gogh). De periode 1884-1914 kenmerkte zich door grote

artistieke omwentelingen die weerstand opriepen bij het establishment. In dat krachtenveld moesten kunstenaars hun weg zoeken. En dat lukte ze vaak wonderwel. *Foreign Artists versus French Critics* gaat over meer dan een historisch verschijnsel in een bepaalde periode, maar raakt aan strategieën van nationale identiteit en vooroordelen. Daarmee is Van Dijks' studie van een tijdloze actualiteit. Dat is een verdienste, juist omdat het werk zich bevindt op een terrein dat door kunsthistorici al vaak is onderzocht en daarmee zo vertrouwd in de oren klinkt.

Simon Ferdinand

Ferdinands proefschrift *I Map Therefore I Am Modern* is een intellectuele studie naar het artistieke experiment met cartografie. Het past in de recente interesse voor 'mapping' onder kunsthistorici. In dit onderzoeksveld wordt het 'idee van de kaart' benaderd vanuit een iconografische en conceptuele invalshoek. Terwijl de meeste van deze studies zich focussen op de artistieke praktijken en het paradigma van historische kaarten en cartografie, kijkt deze studie naar moderne en hedendaagse kunstpraktijken. Deze laten zien "how mapmaking is tied up with institutions and processes of global modernity". Daarmee biedt deze studie een kritische blik op globale moderniteit. Er is discussie mogelijk over de theoretische keuzes die de auteur in het begin van het boek maakt, maar in zijn uitwerking is het fascinerend en goed geschreven.

Sandra Kisters

De relatie tussen het leven van de kunstenaar en zijn werk lijkt altijd onlosmakelijk met elkaar verbonden. Levens van kunstenaars worden al eeuwenlang opgetekend en vertellen vaak de verhalen over vroegrijpe genieën, ontwikkeling van talenten, omgang met concurrenten, werkwijzen, inspiratiebronnen en andere boeiende, maar ook ongrijpbare aspecten van het kunstenaarschap. Soms zijn die verhalen waar, soms moeten we ze met een korreltje zout nemen. Hoe kunstenaars die verhalen en daarmee hun imago naar hun hand weten te zetten, beschrijft Sandra Kisters in haar fascinerende boek *The Lure of the Biographical. On the (Self-)representation of Modern Artists*. Aan de hand van het leven en werk van Auguste Rodin, Georgia O'Keeffe en Francis Bacon, beschrijft en analyseert Kisters welke strategieën hierbij door deze kunstenaars werden gehanteerd en welke mechanismen hierbij een rol speelden. Na het lezen van deze (zeer helder geschreven) studie, wordt iedere kunstenaarsbiografie voortaan met de nodige scepsis benaderd, en dat is een grote verdienste van dit boek!

Joana Ozorio de Almeida Meroz

Meroz' *Transnational Material Politics. Constructions of Dutch design 1970-2012* is een indrukwekkend, sterk theoretisch doortimmerd proefschrift. De auteur zet hierin uiteen hoe het idee van 'Dutch Design' een construct met pluriforme gestalten is, dat door de jaren heen ook is

ingezet in Nederlands transnationale politiek. Een onalledaags doorwrochte publicatie binnen de Nederlandse designhistorische discipline. De sterk theoretische fundering en de academische uitwerking komen de toegankelijkheid en leesbaarheid van het boek niet altijd ten goede, maar in de boeiende case studies komt Meroz' these duidelijk naar voren. Een lijvig meesterstuk dat, in zekere zin in de traditie van Rancière, eens te meer aantoont dat 'Politics' en 'Esthetics' onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden.

Peter de Ruiter en Jonneke Jobse

Een overzicht van de Nederlandse kunstcritiek bestond nog niet. Het is aan Peter de Ruiter en Jonneke Jobse te danken dat de indrukwekkende reeks *Kunstcritiek in Nederland 1885-2015*, verschenen vanaf 2014, is gerealiseerd. De 11 delen van deze reeks - waarin alle disciplines uit de beeldende kunst een plek kregen - vormen een mooie bloemlezing van teksten van de belangrijkste kunstcritici van hun tijd. Daarnaast schetsen de inleidende essays, geschreven door tal van specialisten, uitstekend de ontwikkeling van de kunstcritiek in Nederland. Een publicatie van groot cultuurhistorisch belang en een waardevolle bijdrage aan de geschiedenis van de moderne kunst in Nederland. Een reeks die steeds weer uitnodigt om te bladeren, om te lezen en te genieten. Een onmisbaar naslagwerk, dat goed zou zijn voor een oeuvreprijs. Bovendien een voorbeeldige collectieve kunsthistorische prestatie die veel lof verdient!

Ali Shobeiri

Het proefschrift *Place: Towards a Geophilosophy of Photography* van Ali Shobeiri voegt een filosofisch perspectief toe aan de oude discussie over indexicaliteit van de fotografie. Hij verbindt dit met het paradigma van de fysieke plaats en ontwikkelt zo een academisch erudiet en samengebonden concept van 'geo-philosophy'. Een studie die zich beweegt aan de randen van visual studies, photography studies en filosofie en daarmee een voorbeeld is van de potentie van interdisciplinair onderzoek binnen de geesteswetenschappen. Weliswaar erg theoretisch, niet gemakkelijk leesbaar, maar vernieuwend in zijn omgang met de fotografie.

De jury van de Karel van Manderprijs was unaniem in haar keuze om de Karel van Manderprijs 2020 toe te kennen aan Sandra Kisters voor haar publicatie *The Lure of the Biographical. On the (Self-)representation of Modern Artists*. Haar rijpe studie vormt een prachtige synthese van klassieke kunstgeschiedenis, historische context en moderne inzichten. Een eigentijdse visie op het werk van de naamgever van deze prijs - Karel van Mander, de eerste kunstenaarsbiograaf - en daarmee de favoriet van de jury voor de Karel van Manderprijs 2020. Het boek leest heel prettig, raakt aan veel van wat wij als kunsthistorici met de paplepel hebben ingegoten gekregen en weet

juist dat een nieuwe horizon mee te geven. Dat is de blijvende waarde van dit boek. De jury feliciteert Sandra Kisters van harte met deze welverdiende prijs.

Annette de Vries

Voorzitter jury Karel van Manderprijs

30 oktober 2020